

"Güle, gül demesek yine de güzel kokmaz mıydı o çiçek?"

(Shakespeare, "Rome and Juliet")

Yurtdışındaki yayıncılarda her edebiyat türü için ayrı editörlerin görev aldığını öteden beri duyardık. Editörlük kavramı son yıllarda bizim dilimize de yerleştiği gibi, kitapların künyelerinde de yer buldu. Sahi, kimdir editör? Yazan yazar, yayınlayan da yayıncıyken, editörlerin işi ne? Sorduk, anlattılar. Konuğumuz, Günışığı Kitaplığı Yayın Yönetmeni **Müren Beykan.**

■ Aytül AKAL

-Editörlük nereden geldi aklınıza? Bir ideal miydi?

- Eğitim öğretim yıllarımda editör olma ideali söz konusu değildi, çünkü böyle bir kurum yoktu, bilinmiyordu. İyi bir edebiyat okuru olmanın, iyi yazmanın ötesine geçmeyi düşünmemiştim kolej yıllarımda. İTÜ Mimarlık Fakültesi'ndeki eğitim bana çok çeşitli kapılar açtı. Mimarlık, yaşamın her alanıyla ilgili bir meslektir; burnunuzu insana ilişkin her konuya -sosyoloji, psikoloji, politika, ekonomi, sanat, tarih, ekoloji vb- sokmanız gerekir, yaşam parolanız "merak" olur. Her ayrıntıyı araştırmalı, öğrenmeli, en sonunda da başkaları adına karar vermelisiniz; yapısal kararları almanın yanı sıra insanlara şurada şöyle yaşayın, şuralardan yürüyüp şuralarda denizi seyredin ya da şuralarda alışveriş yapıp arabalarınızı şuralara şöyle park edin demektir mimarlık bir anlamda. Bir anlamda da tarihle ilişki kurmak, çevreyi ve geleceği düşünmek, ülkesel vizyonlarda yer almak, toplumun çıkarlarını, insan haklarını gözetmektir; sorgulamak, eleştirmek, zor beğenir ve seçici olmak demektir... Bugün artık çok geride kalmış bir zenginlikteydi o yıllarda eğitim. Ben mimarlık tarihiyle ilgilenir, bir yandan da bolca edebiyatla, biraz sinemayla, biraz resimle yatıp kalkardım. 1980'de Babil'de bir basım evinde hazırlanan dönemin tek sanat-mimarlık dergisinde çalış-

KİTAPLARA RENKLİ DOKUNUŞ

Müren Beykan

*Bu yıl 15. yılını kutlayan, çocuk ve gençlik kitapları yayınevi **Günışığı Kitaplığı'nın** kurucularından ve yayın yönetmeni; arkeoloji doktorası sahibi, mimar. Bugüne dek çağdaş çocuk ve gençlik edebiyatının önemli yüzlerce kitabının yanı sıra 2010 Memet Fuat Yayıncılık Ödülü'yle taçlanan "Köprü Kitaplar" dizisini, çocuklar kadar yetişkinlerin de tutkunu olduğu "Çıtır Çıtır Felsefe" dizisini ve günümüzün 31 önemli yazarının anı, şiir ve öykülerinden oluşan 15 adlı seçki gibi özgün projeleri yayına hazırladı.*

maya başlamamla, yazarları, şairleri dinlemek, sürekli edebiyat okumak yayıncılık tozunu yutmama neden oldu. Ancak bir yandan da arkeolojik kazı tozu yutmuştum, tozlar kanıştı, hem yayınlar hem arkeolojik alan çalışmaları yan yana, üst üste sürdü gitti; mimarlık ve sanat alanında büyük yayınlarda yayın yönetmenliği yaptım ve en sonunda 1996'da sevgili kardeşim Mine Soysal ve dostum Hande Demirtaş'la **Günışığı Kitaplığı** için bir araya geldik. Kitap işinde doğal olarak gelişti, yaşam biçimine dönüştü benim için. Kitabın içeriği kadar, onu fiziksel olarak "yapmak" da artık bir idealden öteye geçti diyebilirim.

- Çeşitli editör tanımları var. Editör kimdir; yazarın mı yayınevinin mi yanındadır?

- Genel anlamda editör, yayına hazırlayandır; dosyanın/metnin kitaba dönüşmesi sürecini yönetir. Kitabın yayınevindeki sahibidir de diyebiliriz. Beğendiği dosyayı yayınevine kabul ettirir ve bir dosyadan bir kitap, bir eser yaratır. Hem yazarla/çevirmene hem yayınevine bağlıdır, hem de okuru gözetir. Yayınevinin çalışanıdır, ama kitabın çeşitli taraflarını birbirlerine karşı temsil eder ve kitabın her aşamasına kafa yorar, öneri-

ler ve çözümler geliştirir, tasarımı, uygulamayı denetler. Tanıtım ve pazarlama aşamasında da görüş bildirir. Editör kitapla ilgili en çok başı ağrıyan kişidir diyebiliriz, ama bence herkesin -yazar da dahil- en çok memnun etmeye çalıştığı kişidir de aynı zamanda. Burada vurgulamakta fayda var: Yazanın ve editörün işbirliği eserin başarısının anahtarıdır. Ancak yaratıcı olan kişi yazardır; editör, eğer elindeki metin yetersizse ne yapsa da bir şey yaratamaz, başarısız olur.

- Ülkemizde editörlük hangi aşamada?

- Hep söylediğimiz gibi, Türkiye'de uzmanlaşmış editörlük henüz emekleme aşamasında. Çocuk edebiyatı alanı özel dikkat istiyor, yayınevleri bu konuya eğilmeye çalışsalar da henüz çok yetersiz kanımca. Bizde genelde editör deyince, dosyayı "seçen" kişi ya da metni "düzelten" kişi anlaşılıyor. Aslında, dosyanın ilk okumasını yapıp yayımlanıp yayımlanmayacağına karar veren editör (lektör) ayrı, karar alınmış metinde gerekli değişiklikleri öneren, yazarla çalışan editör ayrı, metni düzelten ve/ya da son okuma yapan editör ayrıdır. Ancak bizde çoğunlukla bunların ikisi ya da üçü aynı kişi olmak zorunda. Düzelteni editör sayan da var, çevirmenin çeviremediğini editöre neredeyse baştan

çevirten de var. Hatta kapak yazılarını, tanıtımları bile editör yazar çoğunlukla.

- Sizin editörlük anlayışınız nedir?

- Ben uzmanlaşmaya inansam da, henüz yetişmiş kadrolar yeterli olmadığı için, yerine göre bu görevlerin hepsini birden üstlenmekteyim yayınevimde. Yazarla da, illüstratörle de, tasarımcıyla da, çevirmenle de tek tek çalışırım, düzelteleri bizzat yaparım ya da yaptırıp denetlerim ve uygulamayı mutlaka okurum, denetlerim. Ancak, çeşitli aşamalarda yayın kurulundaki arkadaşlarıma da danışırım, onlarla birlikte düşünür, çözüm ararım. Bu işbirliği **Günışığı Kitaplığı'nın** başarısının sırdır desem yanlış olmaz. Şimdilerde genç çalışma arkadaşlarımız kitabın çeşitli aşamalarını öğreniyor, sorumluluk üstlenmek için her gün daha fazla deneyim biriktiriyorlar.

- Sizce bir editör her edebi türde çalışabilir mi? Şiir editörü, öykü editörü gibi? Ya çocuk edebiyatı?

- Elbette uzmanlaşma önemlidir, ancak yayınevlerinin yalnızca bir dalda uzmanlaşmış emeği istihdam etme olanağı olmaz genellikle. Ancak, şiir elbette bambaşka duyarlılık isteyen bir alandır, editörü özel olmalıdır. Belki en fazla dikkati çeken çocuk edebiyatı alanıdır; çünkü ülkemizde çocuk edebiyatı yayıncılığı sıklıkla eğitim yayıncılığıyla kanştırılır; dolayısıyla çocuk romanını bir edebi eser olarak değerlendirecek, uzmanlaşmış editör gerekir. Elindeki dosyanın hangi yaş grubundan okurla en iyi buluşacağından tutun da, desen dilinin ne olması gerektiğine, metindeki zor sözcüklerin okur yaşıyla dengesinde metin kurgusunun çocuğa göreliliğine ya da çocuk algısına uygunluğuna kadar pek çok ölçütü sınavabilmeli metni. Çok sorumluluk gerektiren, kılı kırk yamayı zorunlu kılan, epey özel bir alan çocuk edebiyatı editörlüğü.

- Çeviri editörlüğü ile telif dosya üzerinde de farklı editörler mi çalışır?

- Yayınevinin büyüklüğüne, editörün donanımına göre değişiyor bu elbette. Bir dosyanın kitap haline getirilmesinde yazarla -çocuk kitaplarında sık sık illüstratörle de- birlikte çalışmanız gerekir. Yazarla metnin kurgusu ya da ayrıntılar hakkında görüş bildirmeniz, gerekli görüyorsanız eleştirmeniz ve hatta önerilerde bulunmanız beklenir. Yaratıcı bir yazarla çalışıyorsanız bunlar asgari düzeydedir; ancak her yaratıcı yazar güvendiği bir editörün görüşünden yararlanmak ister, bunu önemser. Bir anlamda metni görücüye çıkmıştır ve editörden geçerli puan alması onun okula buluşmasındaki büyüğü parlatacaktır.

Çeviri eserlerde durum oldukça farklıdır. Bu durumda, yabancı kültürden bir editörün kararlarını masaya yatırmak söz konusudur. Ancak, editör elinden çıkmış bir kitaptr elinizdeki; bu güven uyandırır, metinsel ya da biçimsel sorunlarla karşılaşma düzeyi çok düşüktür. Ne ki bu sefer de, onu kültürel süzgecinize döküp kendi dilinize çevirmek macerası çetrefil bir meseledir, pek çok ayrıntıya kafa yormak, çözmek gerektirir. Dil oyunları, yerel deyişler, kültürel değerlere bağlı popüler anlatımlar çeviride büyük sorunlar yaratabilir, çevirmen her zaman bunlarla baş edemeyebilir. Çevirinin kalitesinin sağlanması, editörün birincil sorumluluklarından biri olarak öne çıkar. Ayrıca, yaş grubunun belirlenmesine özel kafa yorar; çünkü ülkeler arasında farklı olgunluk düzeyleri söz konusudur. Toplumsal yapı Batı ve Doğu ülkelerinde birbirlerinden hayli farklıdır mesela. İlk öpüşmenin yer aldığı bir kitabı Avrupa'da 11-12 yaşında bir roman kahramanı deneyimleyebilir, eğitimi de, ebeveyn de yadırgamayabilir. Doğu'da durum farklıdır. Teşvik sayıldığı için, böyle sahnesi olan bir edebiyat eseri çocuk kitabı kategorisinde yer bulmakta zorluk yaşar -en azından eğitimi ve ebeveyn süzgecine takılır.

- İyi bir editör olmak isteyenlere ne önerirsiniz?

- Edebiyat eğitimi görmek, ama yaşamın pek çok alanıyla, özellikle sanatla -resim, krikatür, tasarım, müzik, sinema vb- ilgilenmek çok önemli; edebiyatı içten sevmek, ama yalnızca modalardan, dayatılanların değil gerçek bilgeliğin, ustalığın izleyicisi olmak çok önemli; uzmanlaşma alanı seçmek çok önemli; yaratıcılığı ayırt etmeyi öğrenmeye emek vermek çok önemli; dil ustalarını, yerli yabancı edebiyatın başyapıtlarını okumak okumak okumak çok önemli. ■